

Van MOCKBA tot 北京

Ontmoetingen op de zijderoute

Vroeger ging het per kameel, nu kun je de 11.000 kilometers van de zijderoute per trein afleggen. Een stuk comfortabeler, maar niet minder exotisch. Reisjournalist Karin Rus beschrijft bijzondere ontmoetingen tussen Moskou en Beijing.

MAARTEN STOLP

Karin Rus (33) is journalist en fotograaf met een voorliefde voor reizen. Ze is zo'n zes maanden per jaar in het buitenland. 'Het grootste voordeel van mijn werk is de vrijheid. Mijn laptop is mijn kantoor, dat ik overal ter wereld kan uitklappen. Soms is dat op drie-hoog achter, soms op een palmenstrand, soms in een trein in Centraal-Azië. De zijderoute stond al heel lang op mijn reisverlanglijstje, het is een wereldberoemde route die veel impact heeft gehad op de ontwikkeling van de wereld.

Daarbij had ik totaal geen voorstelling van landen als Kazachstan, Oezbekistan en Turkmenistan, voor mij een belangrijke reden om een kijkje te gaan nemen. De realiteit overtrof al mijn verwachtingen, vooral Oezbekistan heeft mijn hart gestolen. De mensen waren zo open en vriendelijk, ik voelde me er ontzettend welkom. Ik wil zeker nog een keer terug, misschien wel om er een paar maanden te wonen. De verhalen liggen er voor het oprapen, dat heeft op mij een enorme aantrekkingskracht.'

Vrijheid bestaat hier nauwelijks. De gids verlangt terug naar de Sovjettijd, toen wist ze waar ze aan toe was

Woordeloos contact

'Aankomen op het station van Ashgabat is bijzonder, zowel voor mij als voor de lokale reizigers. Ik word aangestaard, soms met open mond. Als westerse vrouw in spijkerbroek ben ik een bezienswaardigheid. De blikken zijn verbaasd, geïnteresseerd en ook verlegen. Als ik terugkijk, wenden mensen snel hun hoofd af. Eén vrouw is anders, ze blijft me aankijken met een vriendelijk gezicht. Ik vraag haar gebarend of ik een foto mag maken en ze knikt. De vrouwen naast haar draaien zich om, lachend, maar ook een beetje onzeker. Hun gezichten mogen niet op de foto. De vrouw en ik kunnen elkaar niet verstaan, maar haar blik zegt een hoop. Ze kijkt sterk, liefdevol, maar ook droevig. Ze heeft duidelijk het nodige meegemaakt, net als haar landgenoten. Turkmenistan is een gesloten republiek, een dictatuur. Vrijheid bestaat nauwelijks, alles wordt gecontroleerd, en dat is voelbaar. De gids verlangt terug naar de Sovjettijd, vertelt ze, toen wist ze nog waar ze aan toe was. Tijdens de rondleiding gebruikt ze in elke zin het woord fantastisch, geweldig of prachtig; de president wordt steevast aangeduid met alwetend heerser.'

Fotomodellen

'Deze drie mensen zijn op bedevaart, ik zie ze de moskee uitkomen na het gebed. Ze lopen enthousiast op me af, wijzen naar mijn camera en gaan klaarstaan. Ik moet foto's maken. En dan willen ze pen en papier, om in cyrillische letters een - ik denk - adres op te krabbelen. Op dat moment wandelt Tatiana, een van de serveersters op de trein, voorbij. Net als al het treinpersoneel en de trein zelf, is ze Russisch en dat spreken de meeste Oezbeken. Mijn fotomodellen ook. Met Tatiana als tolk kom ik erachter dat - van links naar rechts - Oksana, Sunnat en Husan op het platteland wonen, vijf uur rijden hiervandaan. Ze zijn naar Bukhara gekomen om Allah te danken voor de goede oogst en ze willen graag een foto van dit moment. Ik kijk naar het briefje met het adres, waar de Nederlandse postsorteerder niets van zal kunnen maken. Tatiana ziet me fronsen en schrijft het lachend over in Latijnse letters. De foto is inmiddels op de bus.'

Vriendinnetjes

'Anders dan in Turkmenistan, waar ik nauwelijks een kind heb gezien, lopen in Oezbekistan echt overal kinderen rond. Deze schoolmeisjes staan naar me te kijken als ik in een park op een bankje zit om wat aantekeningen te maken. Als ik naar ze lach en tegen ze praat - in het Nederlands, want ze verstaan me toch niet - blijven ze staan kijken. Ze zeggen niets. Ik pak mijn camera en Sabina (rechts) knikt enthousiast, Oygul (links) is wat verlegen. Als ik begin te fotograferen schiet Sabina spontaan is een charmante pose, Oygul blijft staan zoals ze stond. Na het maken van de foto komen ze naast me op het bankje zitten, Oygul schuchter, Sabina ondeugend. Hoe verschillend zijn mensen toch en hoe ontzettend hetzelfde, overal waar je komt. Ik moet denken aan mijn schoolvriendinnetje Janneke en ik. In onze vriendschap was zij de Sabina, ik de Oygul.'

Al zijn collega's moeten deze foto bewonderen. Als dat gelukt is, grijnst hij trots

Vier woorden Engels

'Alles in Oezbekistan voelt meer open, meer ontspannen. Boeren zwaaien en lachen naar me als ik met mijn camera uit de trein hang om hun landerijen te fotograferen. Aangekomen in Bukhara blijken er zelfs mensen Engels te spreken. Een beetje dan. 'Hello! I am policeman!' zegt hij. Ik probeer een gesprekje met hem aan te knopen, maar kom er al snel achter dat hij zijn Engelse vocabulaire al heeft opgebruikt. Hij wijst op mijn camera en gaat er eens goed voor zitten. Daarna moet ik met hem meekomen, het kantoortje in, waar zijn collega's zitten. Hij wil dat iedereen de foto ziet - tot grote hilariteit van zijn medeagenten - en grijnst trots als dat gelukt is. Na dit grappige welkomstcomité loop ik glimlachend de stad in! >

Schijnvrijheid

'Merv was eeuwenlang het belangrijkste en drukste handelscentrum van de regio. Nomadische volken uit de omgeving deden hier inkopen en handelden met de zijderoutekaravanen. Tegenwoordig komt heel Turkmenistan naar de markt van Merv om alles te kopen wat ze verder in het land niet kunnen krijgen. Van mobiele telefoons tot auto's en van huisraad tot kledingstukken. Deze vrouw staat in een van de piepkleine winkeltjes en verkoopt van alles wat. Het is voor het eerst dat er een uurtje geen gids bij me is om me alles te vertellen door de Turkmeense bril - hoe fantastisch het met het land gaat bijvoorbeeld - maar vooral ook om ervoor te zorgen dat ik geen negatieve ervaringen heb. Juist die controle vind ik een mindere ervaring, daarom ben ik ook zo blij met deze vrijheid. Maar schijn bedriegt. Een man loopt op me af, begint een voor mij onverstaanbaar verhaal. Hij staat net iets te dichtbij, maar bedreigend is hij niet. En dan zijn ze er op eens: drie agenten die tussen de winkelende mensen vandaan komen. De man wordt meegenomen. Ik werd in de gaten gehouden.'

Drukte van jewelste

'Het prachtige oasestadje Khiva heeft smalle straatjes, blauw betegelde torens en een elegant golvende stadsmuur. Het is niet alleen heel mooi, er hangt ook een heerlijk ontspannen sfeer - zelfs de souvenirverkopers lijken zich niet druk te maken. Dit vrouwtje zit op de markt, te luisteren naar wat er allemaal gebeurt om haar heen. Luisteren, want zien kan ze niet meer. Haar dochter staat achter het kraampje naast haar en vertelt me in gebrekkig Engels dat moeders elke dag meegaat. Daar staat ze op. Dit is waar het gebeurt, thuis is het stil. Deze oase was het laatste rustpunt voordat de kamelenkaravanen de gigantische woestijn introkken. Een stop van levensbelang en daarom eeuwen geleden altijd een drukte van jewelste. Als de trein Khiva verlaat zie ik pas goed hoe afgelegen het stadje ligt. De omgeving wordt langzaam steeds minder groen, de trein rijdt de oase uit en het maanlandschap in.' <<

Op de markt luistert ze naar wat er gebeurt. Zien kan ze niet meer

Van oase naar oase

De zijderoute startte in de klassieke oudheid. Vanaf dat moment tot ver in de middeleeuwen (voor het transport verplaatste naar zee) was het netwerk van routes de belangrijkste verbinding tussen Oost en West. Alleen hierlangs konden luxe artikelen als zijde, parels, diamanten en porselein naar Europa worden vervoerd. De reis ging van oase naar oase - in karavaan. De route die Karin aflegde in een luxe trein voert door vijf landen.

Reiskoorts?

De zijderoute per privétrein wordt in Nederland aangeboden door touroperator Incento en voert van Rusland via Oezbekistan, Turkmenistan en Kazachstan naar China of andersom. De trein vertrekt op 24 maart voor een reis van 21 dagen vanuit Beijing naar Moskou, op 21 september reist een voornamelijk Nederlands gezelschap in 21 dagen van Moskou naar Beijing. Zie voor informatie en boekingen www.incento.nl of bel (035) 695 5111.